

Gałamon, Tadeusz / Zarachowicz, Władysław

Przyczynek do historii średniego szkolnictwa ogólnokształcącego w Łęczycy

Notatki Płockie 41/2-167, 30-33

1996

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

PRZYSZYBOK DO HISTORII ŚREDNIEGO SZKOLNICTWA OGÓLNOKSZTAŁCĄCEGO W ŁĘCZYCY

Pamięci naszych łęczyckich Profesorów, Koleżanek i Kolegów zamordowanych w czasie okupacji hitlerowskiej i sowieckiej, zaginionych bez wieści i zmarłych po wojnie - poświęcamy.

Autorzy, z okazji 35-lecia i 50-lecia otrzymania świadectw dojrzałości, podjęli pracochłonne i niewdzięczne badania ankietowe [5, 8], poparte relacjami piśmiennymi i ustnymi, nad losami życiowymi swoich koleżanek i kolegów. Bezpośrednim bodźcem do tych badań stały się rocznicowe Zjazdy Koleżeńskie, jak również próby bilansu życiowego ludzi, którzy zbliżają się do wieku 60 lub nawet przekroczyli 70 lat.

Po Strajkach Szkolnych 1905 roku rząd carski zgodził się wreszcie na otwarcie prywatnych szkół średnich ogólnokształcących z polskim językiem wykładowym.

Z inicjatywy społeczeństwa Ziemi Łęczyckiej powstała w 1906 r. "4-klasowa Szkoła Realna w Łęczycy", która w 1922 r. została przemianowana na "Wyższą Szkołę Realną w Łęczycy". Ta z kolei w 1925 r. przyjęła nazwę "8-klasowa Szkoła Realna im. Adama Mickiewicza w Łęczycy". Do 1926 r. była to szkoła o profilu matematyczno-przyrodniczym, bez nauki łaciny.

Od 1926 r. rozpoczęło się przekształcanie szkoły na kierunek humanistyczny i od września 1926 r. począwszy od klasy IV wprowadzono nauczanie łaciny.

W 1930 r. szkoła przyjęła nazwę "Gimnazjum Humanistyczne im. Adama Mickiewicza w Łęczycy". Należy zaznaczyć, że od 1906 r., przez całe 25 lat była to szkoła wyłącznie męska.

W roku 1931 nastąpiło połączenie "Gimnazjum Humanistycznego im. Adama Mickiewicza w Łęczycy" z "Prywatnym Gimnazjum Żeńskim w Łęczycy" pod nazwą "Gimnazjum Koedukacyjne im. Adama Mickiewicza w Łęczycy". Należy podkreślić, że "Gimnazjum Koedukacyjne im. Adama Mickiewicza w Łęczycy", aczkolwiek miało uprawnienia państwowe, nie było szkołą państwową, ale było prowadzone przez Polską Macierz Szkolną. Czesne było bardzo wysokie i wynosiło początkowo 250 zł., a następnie 300 zł (równowartość 3 krów) [9]. Gimnazjum to dotrwało do 1935 r. i zostało rozwiązane.

Natomiast na bazie likwidującego się stopniowo "Seminarium Nauczycielskiego w Łęczycy", w tym samym roku, zostało powołane "Państwowe Gimnazjum i Liceum im. Grzegorza Piramowicza w Łęczycy". Powstały wówczas niebywałe perturbacje. Uczeń np. po ukończeniu klasy II "Gimnazjum Koedukacyjnego im. Ada-

ma Mickiewicza w Łęczycy" musiał ukończyć wakacyjny kurs wyrównawczy i mógł dopiero składać egzamin wstępny do klasy II "Państwowego Gimnazjum i Liceum im. Grzegorza Piramowicza w Łęczycy". Szkoła ta egzystowała do 16 stycznia 1940 r. [10].

Łęczycza została włączona do Warthegau i podczas całej okupacji hitlerowskiej nie było żadnej szkoły dla Polaków.

Po wyzwoleniu, 6 marca 1945 r., nastąpiło reaktywowanie średniej szkoły ogólnokształcącej pod nazwą "Państwowe Koedukacyjne Gimnazjum i Liceum w Łęczycy" (bez patrona), które dotrwało do 1948 r. i zostało przemianowane na "Szkołę Ogólnokształcącą Stopnia Licealnego w Łęczycy", (tzw. 11-latką), a ta po raz jedenasty w ciągu ok. 60 lat od 1906 roku, z kolei została przekształcona w 1967 r. w "Liceum Ogólnokształcące im. Mariana Buczka w Łęczycy" (tzw. 12-latką) istniejąca do dziś [3, 4, 5].

Należy tu podkreślić, że 1971 rok był rokiem bez matury w szkołach ogólnokształcących. Na wyższe uczelnie dostali się wtedy, z braku odpowiednich kandydatów, ludzie, którzy nigdy w życiu nie przebrnęliby egzaminów wstępnych. Absolwenci szkół wyższych rozpoczynający w tym właśnie roku studia, czekają na swego historyka.

Okres nauki w szkole średniej wiąże każdego z "budą" nie tylko przez miasto, budynek, sztyl, lecz przede wszystkim poprzez ludzi: profesorów, sekretarki, woźnych, koleżanki i kolegów. Okres to piękny, pełen różnorodnych przeżyć i różnych uczuć: radości, nadziei, zawodu, żalu i rozczarowania. Jakże chętnie wracamy, po 35 i 50 latach do matury, do wspomnień. Zacierają się wtedy w naszej pamięci uczucia niemiłe, nabierają ciepłych barw te wszystkie, które były przeżywane z uśmiechem. Postacie profesorów, szczególnie tych, którzy zostali zamordowani przez okupanta hitlerowskiego, nabierają szczególnie wyraźnych kształtów, niektóre zostały z czasem otoczone aureolą legendy powtarzanej z pokolenia uczniów na pokolenie.

Młodzież gimnazjalna przed wojną, rekrutująca się przeważnie spośród wykształconej burżuazji, kupiectwa i rzemiosła, od najmłodszych lat bez większego trudu opanowywała podstawowe narzędzie pracy inte-

ktualnej - język literacki. Dzisiejsza, licealna młodzież chłopska i robotnicza najczęściej nie wynosi z domu takiego narzędzia.

Szkoły ogólnokształcące w Łęczycy (1906 - 1996)

Rok powstania	Nazwa	Uwagi
1906	4-klasowa Szkoła Realna	Szkoła prywatna z polskim językiem wykładowym, bez żadnych uprawnień
1922	6-klasowa Wyższa Szkoła Realna	Szkoła prywatna Polskiej Macierzy Szkolnej; bez matury i łaciny, ale absolwentów przyjmowano do Wyższych Seminarium Duchownych i Szkół Oficerskich.
1925	8-klasowa Szkoła Realna im. Adama Mickiewicza	Matura bez łaciny, szkoła prywatna PMS o uprawnieniach państwowych.
1930	Gimnazjum Humanistyczne im. Adama Mickiewicza	Matura, z łaciną, Szkoła prywatna PMS; stopniowa reforma rozpoczęła się już w 1926 r.
1931	Gimnazjum Koedukacyjne im. Adama Mickiewicza	Połączenie się z Prywatnym Gimnazjum Żeńskim; ostatnia matura w 1938 r.
1936	Państwowe Koedukacyjne Gimnazjum i Liceum im. Grzegorza Piramowicza	Stopniowa reforma rozpoczęła się już w 1933 r.; pierwsza matura w 1939 r.
1945	Państwowe Koedukacyjne Gimnazjum i Liceum	Bez patrona i czesnego; z przerwą 1940-1945; ostatnia matura 1948 r.
1948	Szkoła Ogólnokształcąca Stopnia Podstawowego i Stopnia Licealnego	Tzw. 11-latka.
1957	Liceum Ogólnokształcące Nr 11	Tzw. 11-latka
1966	Liceum Ogólnokształcące im. Mariana Buczka	Tzw. 12-latka; 1971 r. - rokiem bez matury.
1996	Liceum Ogólnokształcące im. Kazimierza Wielkiego	-

Obowiązującego w szkole języka literackiego musi się dopiero uczyć. Fakt ten powinna mieć na względzie każda komisja egzaminacyjna, jeżeli chce naprawdę stworzyć równe szanse dla wszystkich zdających.

Po wyzwoleniu, otwierając podwoje dla setek tysięcy młodzieży, która przed wojną nie mogła nawet marzyć o dalszym kształceniu się, nowa szkoła średnia musiała zmienić swe oblicze. Wielokrotne zwiększenie liczby szkół średnich pociągnęło za sobą zapotrzebowanie na nowe siły nauczycielskie, których nie było w dostatecznej ilości i dlatego państwo musiało korzystać z usług emerytów, a także ludzi, których dobre chęci wyprzedzały daleko możliwości. W rezultacie bardzo często w szkołach średnich niektórzy nauczyciele matematyki i fizyki bywali "mądrzejsi od swoich uczniów zaledwie o jedną lekcję", chemicy i fizycy nigdy nie widzieli doświadczeń, jakie powinni byli przerabiać z uczniami [4].

Zmniejszenie po wojnie liczby godzin łaciny i obniżenie jej poziomu, a nawet usunięcie jej z programu wielu średnich szkół ogólnokształcących, fatalne obniżenie poziomu nauki nowożytnych języków obcych automatycznie obniżyło poziom nauki języka ojczystego, nie pozwalając uczniom na głębsze zrozumienie jej ducha. Niektórzy sądzą, że przemiany te nie zależą od woli ani poszczególnych nauczycieli, ani też władz szkolnych, jest to *signum temporis*, charakteryzujące kierunek rozwoju naszej cywilizacji. Nie można, ich

zdaniem, zbyt wiele czasu w szkole poświęcać humanistyce, kiedy życie domaga się umiejętności opartych na naukach ścisłych, umiejętności technicznych, bez których każdy naród, bez względu na ustrój, może być tylko sługą innych narodów.

Od połowy lat sześćdziesiątych zaczęły się pojawiać - na Zachodzie i na Wschodzie - liczne wypowiedzi akcentujące rosnącą rolę nauki i techniki. Nie były to bynajmniej wypowiedzi głoślowe, gdyż stały za nimi wielkie nakłady finansowe oraz konkretne fakty naukowe i techniczne: bomba atomowa, elektrownie jądrowe, samoloty ponaddźwiękowe, komputery, łączność satelitarna, rozwój technik kosmicznych, mikroprocesory, inżynieria materiałowa, laser, tomograf komputerowy, inżynieria genetyczna, biotechnologia itp.

Należy podkreślić, że olśniewała wtedy, zaraz po wojnie, niezwykła i chyba niepowtarzalna fala entuzjazzmu, niesamowity pęd do nauki, do zdobywania wiedzy. Manifest PKWN zapewnił bowiem bezpłatne nauczanie na poziomie średnim i wyższym. Dlatego też młodzież z tzw. dołów społecznych, robotnicza i chłopska, ta w normalnym wieku i "przerośnięta" (5 lat okupacji hitlerowskiej), od pokoleń bez żadnych tradycji kształcenia na poziomie średnim i wyższym, zgłaszała się masowo dochodząc lub dojeżdżając na rowerach nawet po kilkanaście kilometrów [2].

Nowe warunki społeczno-polityczne zapaliły zielone światła dla chętnych i najaktywniejszych. Wojna jeszcze trwała, gdy rozpoczęły się lekcje, bez sprzętu, podręczników, zeszytów itp. Nauczyciele dyktowali całe partie materiału z podręczników, zdobytych jakimś sposobem, tracąc drogocenny czas, ale nie było wówczas innej rady. Sam entuzjazzm przestał jednak wystarczać i należało solidnie się uczyć. Nie wszyscy wytrwali. Na miejsce tych, którzy zrezygnowali lub odchodzili do szkół o niższym poziomie nauczania, "karierę" można było zrobić i bez matury ("nie matura, lecz chęć szczerą zrobi z ciebie oficera" - głosiły plakaty), przybywali inni, często powracając z dalekich stron. Pozostawały jednostki aktywne, dynamiczne, wytrwalsze, ambitniejsze i zdolniejsze [4].

Łęczycy abiturienti z 1948 roku startowali po maturze z dużym bagażem osobistego, wojennego doświadczenia zdobytego w różnych warunkach. Jedni rozpoczęli studia w politechnikach, uniwersytetach, a inni w Wyższej Szkole Gospodarstwa Wiejskiego w Łodzi.

Studenci pochodzenia robotniczego i chłopskiego stanowili wtedy ok. 75%, aby po 25 latach spaść do ok. 40%, a nawet do 20,5% [1, 2] ogółu studentów. Inni jeszcze abiturienti zostali powołani do wojska lub podjęli pracę zarobkową [5].

Kariery abiturientów z 1948 roku klasy matematyczno-fizycznej wg pochodzenia społecznego przedstawia tabela 1, klasy humanistycznej - tabela 2, z rocznika 1932 - tabela 3.

Tabela 1. Kariery abiturientów klasy matematyczno-fizycznej b. Państwowego Koedukacyjnego Gimnazjum i Liceum w Łęczycy z r. szk. 1947/48 wg pochodzenia społecznego

	Robotn.	Chłopskie	Intelig.	Inne	Razem	%
Inżynierowie	3	6	1	-	10	35.7
Lekarze i farmaceuci	1	-	1	-	2	7.15
Prawnicy	1	1	-	-	2	7.15
Księża	-	2	-	-	2	7.15
Nauczyciele	-	-	2	-	2	7.15
Nie ukończyli studiów	5	-	4	1	10	35.7
Razem	10	9	8	1	28	
%	35.7	32.1	28.6	3.6		100.

Tabela 2. Kariery abiturientów klasy humanistycznej b. Państwowego Koedukacyjnego Gimnazjum i Liceum w Łęczycy z r. szk. 1947/48 wg pochodzenia społecznego

	Robotn.	Chłopskie	Intelig.	Inne	Razem	%
Inżynierowie	-	-	-	-	-	-
Lekarze i farmaceuci	1	3	1	1	6	28.6
Prawnicy	-	2	-	-	2	9.7
Księża	-	1	-	-	1	4.9
Nauczyciele	-	1	2	-	3	14.3
Nie ukończyli studiów	3	1	4	1	9	42.5
Razem	4	8	7	2	21	
%	19.0	38.0	33.3	9.7		100.

Tabela 3. Kariery abiturientów b. Gimnazjum im. Adama Mickiewicza w Łęczycy z r. szk. 1931/32 wg pochodzenia społecznego

	Robot.	Chłop.	Intelig.	Inne	Razem	%
Inżynierowie	-	-	-	1	1	7.7
Lekarze i farmaceuci	1	1	-	-	2	15.4
Prawnicy	-	-	1	1	2	15.4
Księża	-	-	-	-	-	0.0
Nauczyciele	-	-	1	1	2	15.4
Zawodowi wojskowi	-	-	2	-	2	15.4
Nie ukończyli studiów	1	-	-	3	4	30.4
Razem	2	1	4	6	13	
%	15.4	7.7	30.8	46.1		100.0

Z tabeli 1 wynika, że abiturieni pochodzenia robotniczo-chłopskiego stanowili prawie 68% klasy, a wszyscy abiturieni pochodzenia chłopskiego ukończyli studia wyższe. Z analizy tabeli 2 zaś wynika, że abiturieni pochodzenia robotniczo-chłopskiego stanowili 57% klasy. Nikt z tej klasy nie wybrał studiów technicznych. Uderza "praktycyzm" abiturientów, gdyż nikt nie wybrał żadnej filologii, historii, archeologii, socjologii itp. Charakterystyczne, że żaden z chłopców z 1932 r. nie wybrał stanu duchownego, ale natomiast 2 chłopców poświęciło się karierze wojskowej. Natomiast 3 chłopców z 1948 r. wybrało stan duchowny i rekrutują się ze środowiska chłopskiego, nikt zaś nie poświęcił się karierze wojskowej. Co po 35 latach osiągnęli, "co z nich wyrosło"?

Dwóch abiturientów już nie żyje, dwóch przeszło na emeryturę. Wśród żyjących są m.in. profesor nadzwyczajny, docent, a także pracownicy nauki Akademii

Medycznej: znakomity, wybierająca się specjalistka chorób wewnętrznych i chorób zakaźnych, wybitny chirurg oraz były długoletni kurator oświaty i wychowania województwa miejskiego. Wszyscy ci abiturieni uzyskali doktoraty, w tym czworo pochodzenia chłopskiego. Wszyscy trzej księża są już proboszczami, w tym jeden wybijający się teolog, na terenie miasta akademickiego. Jest także wśród tych absolwentów jeden dyrektor, dwóch wicedyrektorów dużych zakładów przemysłowych, wiceprokurator, dwóch radców prawnych, kierownik apteki w mieście wojewódzkim, architekt, lekarze, inżynierowie różnych specjalności, nauczyciele i pracownicy umysłowi. Najzdolniejsi abiturieni z 1948 r. poświęcili się karierze naukowej i zaszli najdalej, co przedstawia tabela 4.

O wiele skromniej przedstawiają się kariery trzech najzdolniejszych maturzystów z 1932 r., co uwidoczniło w tabeli 5.

Tabela 4. Kariery trzech najlepszych abiturientów b. Państwowego Koedukacyjnego Gimnazjum i Liceum w Łęczycy z r. szk. 1947/48

Miejsce	Klasa	Oceny na świadectwie dojrzałości	Pochodzenie społeczne	Ukończono studia wyższe	Zajmowane obecnie stanowisko
I	Humanistyczna	Wszystkie piątki	Chłopskie	Wydział Lekarski	Doktor habilitowany nauk medycznych, profesor nadzwyczajny instytutu naukowo-badawczego
II	Matematyczno-fizyczna	Dwie czwórki i reszta piątki	Inne (Rzemieślnicze)	Nie ukończył	Pracownik umysłowy
III	Matematyczno-fizyczna	Trzy czwórki i reszta piątki	Chłopskie	Wydział Chemiczny i Wydział Chemii Spożywczej	Doktor habilitowany nauk chemicznych, profesor wyższej uczelni

Tabela 5. Kariery trzech najlepszych abiturientów b. Gimnazjum Koedukacyjnego im. Adama Mickiewicza w Łęczycy z r. szk. 1931/32

Miejsce	Pochodzenie społeczne	Ukończono studia wyższe	Zajmowane stanowisko do 1 IX 1939 r.	Losy w okresie okupacji	Zajmowane stanowisko przed przejściem na emeryturę
I	Inteligencja	Wydział Prawa i Administracji	Aplikant sądowy	Do października 1942 r. urzędnik w sądzie jako tłumacz ksiąg wieczystych i aktów notarialnych, następnie aresztowany przez Gestapo, więzienie i obóz koncentracyjny Mauthausen-Gusen 1943-1945	Adwokat
II	Inne (Rzemieślnicze)	Wydział Mechaniczny i Wydział Chemiczny	Podchorąży	Powstanie warszawskie, obóz jeniecki	V-Dyrektor d/s Szkolenia w African Explosives Co. Południowa Afryka
III	Inne (Kupieckie)	Wydział Prawa	Podchorąży	Uczestnik Kampanii Wrześniowej, pracownik w kupieckiej firmie niemieckiej	Adwokat

